

(רשב"ם בתור"ה חו"ג; תוס' שם בדעת רש"י [וראה שם שיטתם בסוגיא]). ויש שכתבו, שרק לפי רבי אבהו המחלוקת בדין מקלקל בחובל ומבעיר תלויה בדין מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל רבי יוחנן סובר שאין המחלוקת תלויה זו בזו כלל, ואף לרבי שמעון נחשב צריך לגופו באופן שמבעיר כדי לבשל או להאיר או להתחמם, וכן השוחט להתיר הבהר לאכילה, וממילא גם נחשב למתקן (בעל המאור; בית הלוי א, יג בדעת רש"י).

ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן שמע מינה מקביר בעלמא חייב - ואף שמוכח כן מעיקר המלאכות של חובל ומבעיר, שחייב עליון אף שהן קלקול, מכל מקום מוכיחה הגמ' ממילה והבערת בת כהן שחובל ומבעיר הן בכלל ל"ט המלאכות האסורות בשבת, שמכך שהוצרכה התורה להתיר מילה בשבת משמע שחבלה במקום אחר אסורה, וכן מאיסור הבערת בת כהן מוכח שמלאכת הבערה אסורה (ע"פ ריטב"א בדעת רש"י).

רבי יהודה הקים מתקן הוא - כיון שמתקן את גוף האדם בעשיית מצות המילה (ע"פ רמב"ן בדעת רש"י), ויש שפירשו שאינו תיקון בגופו, אלא שמילה מצוה היא ועושה נחת רוח ליוצרו (רמב"ן; ריטב"א), ולדעת רבי יהודה צורך מצוה נחשב לתיקון, שהרי זה כצורך גופו, ולדעת רבי שמעון צורך מצוה אינו נחשב לתיקון (ע"פ תוס' לעיל קה, ב ד"ה הא; מהרש"א שם), ויש שפירשו שרבי יהודה לשיטתו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ואף שהתיקון אינו בגוף הדבר הוא נחשב כתיקון (כדברי רש"י המובאים לעיל), ולכן גם מילה והבערת בת כהן נחשב לתיקון, וכל דברי הגמ' כאן הם דחיה לראיית רבי שמעון שאין להביא ראיה ממה שהתירה התורה מילה והבערת בת כהן מוכח ששאר חובל ומבעיר אסורים, משום ששם יש תיקון בגוף הדבר ונחשב לתיקון גמור, ולכן התורה חייבה עליהם ואין להוכיח מהם למקומות שאינו תיקון בגוף הדבר (ע"פ ריטב"א בדעת רש"י).

ויש שפירשו שהמילה היא תיקון בזה שמכשירה את התינוק לאכול בתרומה ובקדשים (ריטב"א). וכן שריפת בת כהן תיקון היא, שמקיים בכך מצות 'ובערת הרע מקרבך' (בעל המאור), ועוד שעל ידי המיתה מתכפר עוונה (ריטב"א).

■ להלכה, אף מקלקל בהבערה וחבורה אינו חייב אלא באופן שצריך לדם החבלה לכלבו [כדעת רבי יוחנן], שאם לא כן הרי הוא בכלל מקלקל ופטור. ואם מקיז דם לרפואה לאדם [או בהמה] שאין בו סכנה, חייב, שהרי הוא בכלל מתקן, ועוד שזו מלאכה הצריכה לגופה שהרי רוצה עתה בחבלה זו כדי להתרפאות. ולפי זה עקירת שן היא מלאכה דאורייתא, שזה בכלל חובל לרפואה (משנ"ב שטז, ל).

רב יוסף מחויי פכול רב חייה בר אמי מחויי פשוט, שרב יוסף היה מראה את השיעור בריוח שבין אצבע לאמה ומידה זו כפול שנים הוא סית כפול, ורב חייה בריוח שבין גודל לאצבע בלי להכפיל את השיעור, ומידת שניהם שיעור אחד הוא (רש"י). ויש שפירשו שנחלקו בשיעור הסיט שבמשנה, שרב יוסף סבר שהשיעור הוא הריוח שבין אצבע לאמה באופן שמרחיק בין האצבעות ככל יכולתו ואפילו על ידי שכפף אצבעו, ורב חייה סבר שאין לשער אלא בריוח שבין האצבעות כשפשוטות הן ללא כיפוף (פסקי רי"ד).

אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן - לדעה שמת גדול הוא מפני ששלטה מידת הדין בראש הבית, ולדעה שמת קטן הוא מפני שבקללה מתחילים מן הקטן (רש"י). ויש שפירשו שכיון שהפורענות באה לעולם בשביל הרשעים (כנאמר בב"ק ס, א), ולפעמים הצדיק נתפס בעוון דורו לכפר על הדור (כנאמר בכתובות ח, ב), לדעה שמת גדול, אף שיש סברא שהגדול כיפר במיתתו ושוב אין לדאוג, מכל מקום ידאגו כולם שמא מת הגדול משום שהפורענות מתחילה מן הצדיקים, ולדעה שיש קטן, יש לדאוג כיון שבמיתת הקטן אין כפרה על הדור (עין אליהו על עין יעקב). ■ להלכה, אחד מבני חבורה שמת ידאגו כל בני החבורה, בין אם מת גדול ובין אם מת קטן, ואפילו אם מת בינוני (ש"ר ע"ד שצד, ה, ובית הלל שם).

כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל באדם, שמקלקל הוא וחייב (רש"י), כמבואר במשנה להלן (קז, א), ראה ברש"י ובדברינו שם בטעם חיובו, ומדוע נאמר דוקא בחובל באדם.

חובל ומבעיר אינה משנה, שכיון שבמשנתנו נאמר בסתמא 'כל המקלקלין פטורין' הרי זה כולל גם חובל ומבעיר, ומה ששינו לעיל (עג, א) בכלל הל"ט מלאכות גם מלאכת שוחט ומבעיר, היינו באופן של תיקון, שוחט כשבא להתיר את הבהר לאכילה, ומבעיר כשהוא לצורך בישול או להאיר וכדו', אבל חובל ומבעיר שלא לצורך שימוש מסוים, פטור (תוס' ר"ד). ויש שביאר שרבי אבהו הוכיח דבריו מהמשניות בב"ק ששם מבואר שהחובל בחבירו או מבעיר גדישו בשבת חייב אף שהוא מקלקל (ראה רש"י), ועל זה אמר לו רבי יוחנן 'אינה משנה', שאין לשנות משניות אלו (מאירי).

ואם תמצא לומר משנה, שהרי מצאנו במשניות בב"ק שחובל ומבעיר חייב על אף שהוא מקלקל, ואם כן מדוע נסתמך על משנתנו הפוטרת חובל ומבעיר יותר מעל משניות אלו המחייבות בהם - **חובל בצריף לכלבו מקביר בצריף לאפרו** - ואע"פ שהקלקול מרובה על התיקון, כל שיש לו צורך בדבר להנאתו נחשב לתיקון, ואין נחשב מקלקל אלא כשאינו צריך כלל ואינו מתכוין אלא לקלקל (ע"פ מאירי, תוס' ר"ד).

מתניתין רבי יהודה פרייתא רבי שמעון, שכך היתה מסורת בידי האמוראים שנחלקו בדין המקלקל בחבורה ובהבערה (רב ניסים גאון; רבנו תנאל; פירוש ראשון ברש"י).

ויש שביאר, שנלמד דין חובל ומבעיר ממחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון בדין מלאכה שאינה צריכה לגופה, שרבי יהודה סבר, מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, שאף שהוא מקלקל במלאכה עצמה אבל מתקן הוא לצרכים אחרים, ולכן נחשב מתקן וחייב, אבל חובל ומבעיר שאינו מתקן כלל, אז הדין שפטור. ורבי שמעון שסובר שמלאכה שאינה צריכה פטור, א"כ לדבריו אין לך חובל ומבעיר שהיא מלאכה, שהרי הוא מקלקל בהבערה, ואף שיש בזה מתקן לצרכים אחרים כגון מבעיר עצים לבישול, לרבי שמעון כל מקלקל בעצם המלאכה פטור אף כשיש בו תיקון אחר, וא"כ מדוע חייבה התורה מבעיר, אלא בהכרח שכל מקלקל בהבערה ובחבלה חידשה התורה שחייב (רש"י בפירושו השני).

ולפירוש זה, רבי אבהו סובר כרבי שמעון שמקלקל גמור חייב, ורבי יוחנן סובר כרבי יהודה ואינו חייב אלא בצריך לכלבו ולאפרו